

China en Amerika zijn elkaars beste vrienden

Rik Coolsaet

Al een tijdje zijn de relaties tussen Washington en Beijing aan het verzuren. De eerste tekenen waren vorig jaar al te zien, toen de Verenigde Staten maatregelen namen om de goedkope import van autobanden, glas, staal en papier uit China af te remmen – wat China dan weer weinig kon appreciëren. Nu lijken de disputen tussen beide landen in stroomversnelling te zijn geraakt. Amerikaanse wapenleveringen aan Taiwan worden beantwoord met de ontwikkeling van een eigen Chinees raketschild, de stopzetting van militaire contacten en sancties tegen de betrokken bedrijven. De aangekondigde ontmoeting tussen president Obama en de Dalai Lama zet kwaad bloot in Beijing. Gesofistikeerde cyberaanvallen tegen Google, waarvan vermoed wordt dat ze uit China komen, worden door het Amerikaanse bedrijf beantwoord met een bedreiging zich uit de Chinese markt terug te trekken.

China toont zijn slecht humeur ook internationaal. In de Veiligheidsraad van de VN ligt het dwars bij besprekingen over een nieuwe sanctieronde tegen Iran. Samen met enkele andere groeielanden, zoals India, Brazilië en Zuid-Afrika, vormt het front tegen het Westen in de klimaatbesprekingen.

Dat was het slechte nieuws. Nu het goede.

De voorbereidingen voor een nieuwe grote Amerikaans-Chinese dialoog in de zomer gaan gewoon door. Vorige jaar spraken beide landen af om hun onderlinge relaties verder te verdiepen en een groot aantal hangende langetermijnkwesties samen aan te pakken: economie, leefmilieu, monetaire en geopolitieke kwesties. Bezoeken van de Amerikaanse defensie-minister en zijn defensiechef staan op de agenda voor dit jaar. De indicaties worden steeds sterker dat China eindelijk bereid is wat te doen aan zijn ondergewaardeerde munt, die het land een competitief voordeel biedt op de wereldmarkten.

Welkom in de nieuwe multipolaire wereld. Nu is het woord 'nieuw' hier allicht niet op zijn plaats. De geschiedenis heeft nog wel andere tijden gekend, die erg veel leken op wat we vandaag rondom ons zien gebeuren. De wereld is vandaag immers opnieuw wat zij altijd al geweest is: een gevaarlijke plek, waarin staten met elkaar wedijveren, soms oorlog voeren, soms samenwerken, waarin grote mogendheden oprijzen en vervolgens afkalven. Andere spelers – de publieke opinie, grote ondernemingen, een terreurgroep – kunnen af en toe aan zet zijn, maar het zijn de staten, en vooral de grootste onder hen, die het laatste woord hebben.

In negentiende eeuw bestond er ook al zo'n multipolaire wereld, waarin de macht gezamenlijk werd uitgeoefend door vijf grote mogendheden. Wie vandaag de grote mogendheden zijn, daar lopen de meningen over uiteen. Sommigen hebben het over een exclusief clubje van twee, Amerika en China. Anderen spreken van drie, met de Europese Unie erbij. Nog andere auteurs denken dat er pakweg vijf of meer in de maak zijn, met Japan, India, Rusland en misschien ook Brazilië en Turkije. Maar wat het aantal grote mogendheden ook moge zijn, dat verandert niets aan waar het in de wereldpolitiek om draait. En de wereld van de negentiende eeuw geeft ons een goede blik op de wereld van de eenentwintigste eeuw.

Grote mogendheden zijn zowel elkaars vrienden als elkaars vijanden. Tezelfdertijd. Een Amerikaans auteur ontwierp daar een nieuw woord voor: 'vrijanden', *'frenemies – friends and enemies at the same time'*. De legendarische Engelse buitenlandsminister Lord Palmerston wist dat echter al in 1848: de beste bondgenoot van Engeland kon morgen zijn grootste tegenstrever zijn – en omgekeerd. De grote mogendheden zullen met andere woorden afwisselend met elkaar samenwerken als hun

belangen hen in dezelfde richting duwen, maar dan weer met elkaar botsen als tegengestelde belangen hen van elkaar wegduwen. Dat is meteen de eerste 'wet' van de huidige wereldorde.

De tweede wet is al even oud. Grote mogendheden zijn permanent in een competitief spel verwickeld om leiderschap, macht en invloed. Als de ene wat machtiger wordt – of lijkt – dan de andere, dan laat zich dat automatisch gevoelen in hun onderlinge verhoudingen. Dat China zich sinds vorig jaar assertiever is gaan opstellen, ligt helemaal in de lijn der verwachtingen. Zijn economie boomt weer alsof er geen recessie is geweest. Iedereen prijst het land de hemel in als de grootmacht van de eenentwintigste eeuw. Zijn invloed in de regio en ook in de grote wereldproblemen wordt voortdurend in de verf gezet. Onder de feitelijke leiding van China is er een postwesterse wereld aan het groeien, waar niet-westerse staten onvermijdelijk een veel grotere rol zullen gaan spelen. Een land zou zich voor minder triomfalistisch gaan gedragen. En dat is wat China nu doet – totdat het een opdoffer krijgt en weer een toontje lager zal gaan zingen.

Erg geruststellend zijn deze beide 'oerwetten' niet. Zij maken de wereldpolitiek heel erg onvoorspelbaar en instabiel. Grote mogendheden, zelfs als zij samenwerken, kijken voortdurend om hun schouder om er zich van te vergewissen dat de ander geen dubbelspel aan het spelen is. Misverstanden zitten als het ware ingebakken. Dat levert een heel crisisgevoelige wereldorde op, die de neiging vertoont om in periodes van snel opeenvolgende crises, een neerwaartse spiraal op gang te brengen, zoals bleek in aanloop naar de Eerste Wereldoorlog.

Maar gelukkig is er een derde oerwet. Hoe onstabiel de negentiende eeuw – en bij uitbreiding de eenentwintigste eeuw – ook was, toch waren er ook lange periodes van vrede en rust. De oorzaak hiervan was steeds dezelfde: de grote mogendheden hadden elkaars medewerking nodig om hun eigen nationale doelstellingen te realiseren. Als grootmachten een gemeenschappelijke doelstelling delen, dan wordt de ingebouwde wispelturigheid van hun onderlinge relaties gekanaliseerd in een soort 'sociaal contract'. Als dat gedeelde perspectief bovendien aantrekkelijk is voor de kleinere staten, dan aanvaarden deze laatste des te gemakkelijker de leidersrol van de grote mogendheden.

Zolang grote mogendheden elkaar nodig hebben, maken ze misschien wel ruzie, maar voeren ze geen oorlog. En dat is vandaag het geval met Amerika en China. En met Europa en India en alle andere groeilanden.

(De Morgen, 6 februari 2010)